
ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 37.012.5

**ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ**

Горпініч Т. І.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів медичного профілю України. Актуальність пропонованого дослідження зумовлена відсутністю достатньої кількості наукових праць, спрямованих на дослідження та зіставлення світоглядно-мотиваційної сфери українських та зарубіжних студентів медичного профілю та їх професійно-значущих якостей, готовності до навчання і праці, основних установок, важливих для успішної навчальної та професійної діяльності. Аналіз відповідей студентів дозволив виокремити певні тенденції та характерні особливості їх світогляду та професійно значущих ціннісних установок. Результати пропонованого анкетування допомогли виявити ті негативні явища, які варто усунути з метою ефективного досягнення цілей, поставлених перед освітньою системою України.

Ключові слова: університет, студент, вища освіта, мотиваційна спрямованість, професійно значуща ціннісна установка.

Целью статьи является освещение результатов исследования ценностно-мотивационной сферы студентов медицинского профиля Украины. Актуальность исследования обусловлена отсутствием достаточного количества научных работ, направленных на исследование и сопоставление мировоззренческой и мотивационной сферы украинских и зарубежных студентов медицинского профиля и их профессионально значимых качеств, готовности к учебе и труду, основных параметров, важных для успешной учебной и профессиональной деятельности. Анализ ответов студентов позволил выделить определенные тенденции и характерные особенности их мировоззрения и профессионально значимых ценностных установок. Результаты предлагаемого анкетирования помогли выявить те негативные явления, которые следует устранить с целью эффективного достижения целей, поставленных перед образовательной системой Украины.

Ключевые слова: университет, студент, высшее образование, мотивационная направленность, профессионально значимая ценностная установка.

The article aims to display the research results of value-motivational sphere of medical students in Ukraine. The relevance of the suggested research results from the lack of sufficient scientific studies aimed at the investigation and comparison of ideological and motivational sphere of Ukrainian and foreign medical students and their professionally relevant values, willingness to study and work, basic attitudes, which are important for successful academic and professional activities. Analysis of students' responses allows singling out certain trends and characteristics of students' professionally relevant values and attitudes. The results of the given survey helped to identify the negative tendencies that should be eliminated in order to effectively achieve the goals of the educational system of Ukraine.

Key words: university, student, higher education, motivational orientation, professionally relevant values.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли в Україні відбуваються глибокі зміни в усіх сферах суспільства, дедалі більше уваги приділяється проблемам професійної освіти. Перед університетами поставлено завдання підготовки не лише фахівця, який володіє необхідними знаннями, вміннями і навичками, а й здатен самостійно вирішувати поставлені завдання, досягати значних успіхів у діяльності, володіє необхідними для здійснення діяльності професійно значущими якостями.

Окрім цього, на сьогоднішньому етапі розвитку українського вищої освіти ставлення молоді до навчання і роботи зазнає змін. Сучасні студенти краще орієнтуються на ринку праці і чіткіше розуміють, чого від них очікує роботодавець. Орієнтири західних студентів поступово передаються і українським одноліткам: стало приділятися більше уваги успішності, соціальній активності та громадській роботі. В багатьох університетах вводяться рейтингові системи оцінювання, а роботодавці на етапі розгляду резюме хочуть отримати уявлення про навчальні успіхи вчорашнього студента. Попри це, поки що український ринок молодих фахівців не є зрілим. Саме зараз, в момент формування більш чітких і жорстких вимог до випускників, добре простежуються відмінності між українськими студентами і студентами країн Заходу, зокрема США. В міру розвитку ринку праці молодих фахівців ця різниця буде поступово стиратися.

Система цінностей, установок, мотивів неодноразово ставала об'єктом дослідження українських та зарубіжних науковців. З-поміж останніх емпіричних досліджень на особливу увагу заслуговують праці американських вчених Ш. Бразо, Р. Шродера, С. Рові, Л. Бойд. Вони досліджують взаємозв'язок між такими якостями як емпатія, професіоналізм та професійне вигорання [3]. Американські дослідники Дж. Роудз, Дж. Геллмор, Д. Джантурко, С. Остергаут здійснили комплексне дослідження взаємозв'язку між мотивацією абітурієнтів, їх зарахуванням в університет та академічною успішністю [5]. Наукові розвідки, присвячені порівнянню установок та ціннісних орієнтирів у студентів різних країн, здійснюються рідше. Вартим уваги є порівняльні дослідження реакцій на стресові ситуації між американськими та канадськими студентами, здійснене Л. Дербі, М. Томасом та Т. Шанафельтом [4], та ступеня задоволеності рівнем життя студентів Америки та Росії, виконане К. Тукером, Д. Озеом та С. Любомирським [6]. З-поміж українських наукових розвідок варто виділити дослідження ціннісних орієнтацій української студентської молоді, проведене О. Макаровою та А. Іванчук [1; 2]. Проте спробу дослідити особливості професійно значущих мотивів та цінностей українських студентів медичного профілю досі не було здійснено.

Таким чином, **мета** пропонованої статті полягає у висвітленні результатів дослідження мотиваційної спрямованості українських студентів медичних університетів, їх готовності до навчання і праці, основних установок, важливих для успішної навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Здійснене дослідження полягало в проведенні анкетування, на яке студенти повинні були дати однозначні відповіді. Анкетування проводилося у вересні 2016–2017 навчального року на базі Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського. Всього в анкетуванні взяло участь 174 студенти другого курсу медичного, стоматологічного та фармацевтичного факультетів та Інституту медсестринства. Перелік запитань та відповідей студентів подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Мотиваційна спрямованість студентів до навчання і праці	Кіл-ть студентів	Співвідношення у %
1. Що спонукало Вас вступити у вищий медичний навчальний заклад?		
1. Це було бажанням батьків.	19	11
2. Я завжди хотів / -ла стати лікарем (фармацевтом), тому що ця професія благородна, гуманна і спрямована на допомогу людям.	79	45
3. Я завжди хотів / -ла стати лікарем (фармацевтом), тому що ця професія високооплачувана.	15	9
4. Я завжди хотів / -ла стати лікарем (фармацевтом), тому що ця професія престижна, модна і соціально значуща.	36	21

Продовження таблиці

5. В школі любив / -ла хімію, біологію і завжди мав / -ла схильність до природничих наук.	25	14
2. Яким є Ваше ставлення до списування?		
1. Списування припустиме лише в тих ситуаціях, коли вирішується важлива оцінка, а часу підготуватися не було.	83	48
2. Списувати є неприпустимим, оскільки оцінювання знань студентів повинне бути справедливим і всі повинні бути у рівних умовах.	32	18
3. Списувати можна і навіть потрібно, оскільки під час списування хоч якась частина матеріалу все одно запам'ятовується.	51	29
4. Я вкрай негативно ставлюся до списування, оскільки це – несправедливо, і за потреби я сповіщу викладача про того, хто списує.	2	1
5. Списування – негативне явище, яке викладачам варто викоринювати.	6	4
3. Як Ви ставитесь до прогулів?		
1. Прогули – негативне явище, з яким слід суворо боротися викладачам та деканатам.	30	17
2. Не всі предмети є необхідними для студента, тому деякі можна і пропустити.	36	21
3. Студент повинен мати право вирішувати, які заняття йому відвідувати, а які – ні.	29	17
4. Навчальна програма складена таким чином, що всі предмети є важливими і доповнюють один одного, і пропускати заняття – неприпустимо.	63	36
5. Не всі викладачі однаково цікаво проводять заняття, тому відвідувати варто лише ті заняття, які дійсно цікаві.	16	9
4. Що Ви думаєте про свої студентські роки?		
1. Це найкращий безтурботний період мого життя, коли я зустрів нових друзів і проводив багато часу із ними.	22	13
2. Це проміжний період між дитинством і самостійністю, дорослістю.	11	6
3. Це важкий період, у який мені доведеться важко працювати, щоб стати хорошим фахівцем.	57	33
4. Це буде даремно витрачений час, оскільки основи своєї професії я міг би / могла б здобути за короткий період часу, ніж це можливо в Україні.	2	1
5. В ці роки я здобуду нову професію, а також цікаві знайомства і новий досвід.	82	47
5. Яким Ви бачите кінцевий результат навчання у медичному університеті?		
1. Я вважаю, що навчання в університеті дасть мені глибокі теоретичні знання, а набуття практичного досвіду розпочнеться із виходом на роботу.	73	42
2. Я думаю, що за ці роки я отримаю достатньо знань та вмінь, щоб з легкістю приступити до професійної діяльності після завершення університету.	78	45
3. Університетська освіта не дає достатньо знань для подальшої роботи і при влаштуванні на роботу всього доведеться вчитися самому.	23	13
6. Чи доводилося Вам раніше стикатися із корупцією?		
1. Так.	38	22
2. Ні.	136	78
7. Яким є Ваше ставлення до вимагання чи пропонування хабара?		
1. Моє ставлення є вкрай негативним, ці явища повинні суворо каратися законом, а адміністрація університету повинна жорстко відслідковувати їх.	117	67

Продовження таблиці

2. Якщо це відбувається за згодою сторін, то це не є чимось протизаконним.	56	33
8. На Вашу думку, чи варто вивчати і впроваджувати в Україні досвід інших країн щодо вищої медичної освіти?		
1. Так, запозичення досвіду країн-лідерів – єдиний ефективний шлях розвитку української медичної освіти.	80	46
2. Вважаю, що інші країни повинні запозичувати наш досвід, а не навпаки.	5	3
3. Досвід запозичувати варто, однак його слід адаптувати до українських реалій та менталітету українського студента.	88	51
9. Яка країна є для Вас взірцевою з точки зору здобуття вищої медичної освіти?		
1. Німеччина	60	34
2. США	46	26
3. Україна	16	9
4. Велика Британія	10	6
5. Польща	8	5
6. Ізраїль	7	4
7. ОАЕ	4	2
8. Японія	4	2
9. Австрія	2	1
10. Канада	2	1
11. Швеція	2	1
12. Італія	2	1
13. Інше	9	5

Проаналізуємо одержані результати. Аналіз відповідей українських студентів дозволив виокремити певні тенденції та характерні особливості їх світогляду та професійно значущих ціннісних установок. Позитивною особливістю є основний мотив, який спонукав студентів обрати зазначену професію, тобто те, що вони вважають її гуманною та благородною (45 %). Попри це, для багатьох студентів значущими є інші критерії у виборі професії, зокрема, її престижність та оплачуваність (21 % та 9 % відповідно). Негативною ознакою є і велика, відносно показників країн Заходу, кількість студентів, для яких показником вибору професії було бажання батьків (11 %).

Основна відмінність західних студентів – більш прагматичний підхід до здобутих знань і ставлення до них як до основи майбутньої кар'єри. В Україні ж багато студентів при всій своїй обдарованості сприймають студентство як період безтурботності, коли багато чого дозволено: (можна проспати, прогуляти, не вивчити, списати). До речі, наприклад, в США явище списування відсутнє взагалі, для менталітету їх громадян це абсолютно незрозуміло [4, с. 1618].

Так, переважна кількість студентів виправдовують списування відсутністю часу на підготовку до контролю (48 %). Окрім цього, багато студентів вважає списування корисним, оскільки воно, на їх думку, сприяє запам'ятовуванню матеріалу (29 %). Значно менша кількість студентів засуджує списування як неприпустиме явище (4 %).

Щодо ставлення студентів до прогулів, відповіді виявилися неоднозначними. Так, більшість студентів вважає прогули негативним явищем (17 % і 36 %). Попри це, багато опитаних вважає, що не всі заняття повинні бути обов'язковими для відвідування (21 % і 17 %).

На запитання "Як Ви сприймаєте студентські роки?" більшість студентів обрало відповіді "В ці роки я здобути нову професію, а також цікаві знайомства і новий досвід" (47 %) та "Це важкий період, в який мені доведеться важко працювати, щоб стати хорошим фахівцем" (33 %). Показово, що відносно велика кількість студентів все ж вважає, що це безтурботна пора "напівдитинства" (13 %).

Позитивно також відзначити, що, на думку багатьох студентів, університетська освіта повністю підготує їх до майбутньої професії (45 %). Водночас, варто звернути увагу на те, що значна кількість студентів вважає, що попри те, що університет надасть їм глибокі теоретичні знання, набуття практичних навичок розпочнеться з початком професійної діяльності (42 %). Відносно велика кількість студентів (13 %) обрала варіант "Університетська освіта не дає достатньо знань для подальшої роботи і при влаштуванні на роботу всього доведеться вчитися самому", що є негативною ознакою, яку варто прагнути подолати.

Всім цим негативним показникам є належне пояснення. По-перше, українська освітня система суттєво відрізняється від аналогічних систем країн Заходу. Вона характеризується академізмом і хорошою фундаментальною базою, тоді як останні є більш прикладними і націлюють студентів на майбутню професію. Окрім цього, якщо йдеться про студентів медичного профілю, у багатьох країнах Заходу, зокрема в США, вони вступають до університету набагато пізніше, ніж в Україні – у віці 22 років і старше, попередньо пройшовши етап освіти у коледжі. Відповідно західні студенти більш зрілі і серйозні. Натомість середній вік вступу в університет у студентів, які взяли участь у нашому дослідженні, становить 17 років. До того ж на Заході студенти часто самостійно фінансують навчання і, як правило, повинні повернути кредит на освіту відразу після її отримання. Такий тягар відповідальності сильно впливає на ставлення до навчання і майбутньої роботи.

Негативною ознакою є те, що велика частка студентів (22 %) хоча б один раз стикалися із корупцією. Більше того, майже третина опитаних (33 %) не вважає хабарництво чимось протизаконним, якщо це відбувається за згодою сторін.

Оцінюючи стан вищої медичної освіти в Україні, більшість студентів (46 %) визнає необхідність запозичення нами іноземного досвіду організації вищої медичної освіти. Водночас половина студентів (51 %) зазначає необхідність адаптації зарубіжного досвіду до освітніх умов України. Третина опитаних (34 % і 46 %) вважає найціннішим досвід Німеччини та США щодо організації системи вищої медичної освіти. Цікаво, що на третьому місці у цьому пункті знаходиться Україна.

Висновки. Як бачимо, результати пропонованого анкетування є неоднозначними. Незважаючи на це, вони допомогли виявити ті негативні явища щодо мотиваційної спрямованості та характеру ціннісних установок українських студентів, зокрема студентів медичного профілю, з якими необхідно боротися з метою ефективного досягнення цілей, поставлених перед освітньою системою України. Без сумніву, порівняння українських студентів із студентами країн Заходу не можна абсолютизувати. Слід враховувати, що існуючі відмінності між ними зумовлені об'єктивними факторами – стилем життя, соціально-економічними умовами, зрілістю ринку праці тощо. Незважаючи на це, пропоновані результати анкетування є важливими в контексті реформації освіти та пошуку нових орієнтирів для української молоді.

Література

1. Іванчук А. П. Особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді на (прикладі крос-культурного дослідження) [Електронний ресурс] / А. П. Іванчук // Вісник психології і соціальної педагогіки : збірник наук. праць Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Вип. 3. – К., 2010. – Режим доступу: <http://www.psych.riev.ua>. – Назва з екрана.
2. Макарова О. В. Особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді [Електронний ресурс] / О. В. Макарова // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка. – № 3. – Ч. 1. – К., 2005. – Режим доступу: <http://novyn.kpi.ua/2005-3-1/>. – Назва з екрана.
3. Brazeau Ch. Relationship Between Medical Student Service and Empathy / Ch. Brazeau, R. Schroeder, S. Rovi, L. Boyd // Academic Medicine / Section Editors: C. Timm, M. Gusic. – 2011. – Vol. 86. – Issue 10. – P. 42–45.
4. Dyrbye L. Medical Student Distress: Causes, Consequences, and Proposed Solutions / L. Dyrbye, M. Thomas, T. Shanafelt // Mayo Clinic Proceedings (December, 2005). – Vol. 80. – Issue 12. – P. 1613–1622.

5. Rhoads J. Motivation, medical school admissions, and student performance / J. Rhoads, J. Gallemore, D. Gianturco, S. Osterhout // *Journal of Medical Education*. – 1974. – Vol. 49. – Issue 12. – P. 1119–27.

6. Tucker K. Testing for measurement invariance in the Satisfaction With Life Scale: A comparison of Russians and North Americans / K. Tucker, D. Ozer, S. Lyubomirsky, J. Boehm // *Social Indicators Research*. – 2006. – Vol. 78. – P. 341–360.